

На рівні галузі чи регіону, в основу оцінки покладено ідею визначення рейтингу КСВ підприємств, ефективність запровадження якого вимагає дотримання наступних умов: 1) залучення кваліфікованих спеціалістів до розробки алгоритму визначення рейтингу (науковців, спеціалістів-практиків); 2) неупередженість та об'єктивність визначення рейтингу, що досягається через залучення до даного процесу незалежних організацій – аналітичних центрів, всеукраїнських неурядових організацій (Асоціація міст України, Асоціація агенцій регіонального розвитку України тощо); 3) прозорість та зрозумілість процедури визначення рейтингу (вільний доступ до розробленого алгоритму оцінки, характеристика джерел та способів отримання інформації); 4) добровільність участі підприємства у процедурі визначення рейтингу; 5) врахування даних рейтингової оцінки підприємства органами місцевої та державної влади при наданні державних гарантій, субсидій чи преференцій підприємствам.

Рейтингова оцінка виступатиме мотиваційним стимулом для підвищення рівня КСВ окремого підприємства. Однак, крім визначення рейтингу доцільно також проводити діяльність по розробці заходів, спрямованих на підвищення загального рівня КСВ підприємств регіону чи галузі, що може бути досягнуте через запровадження практики індикативного планування, в якому основними функціями є інформування, орієнтація та стимулювання. Основна умова ефективності подібної практики полягає у дотриманні принципу добровільності КСВ окремого підприємства, що базується на його потребах та реальних можливостях. [12].

Висновки. Проведене дослідження підтвердило складність та комплексність механізму формування КСВ підприємства, доцільність використання процесного підходу до розробки механізму формування КСВ машинобудівного підприємства, визначення його стадій та обґрунтування їх зв'язку із системними елементами механізму.

В результаті стало можливим сформувати структурну модель механізму КСВ, яка представлена у вигляді взаємопов'язаних блоків, в основу виділення яких покладено ідею про те, що будь-яка дія на підприємстві може бути виражена через процес прийняття управлінських рішень як сукупності кроків, спрямованих на розробку та вибір найкращого із можливих альтернативних варіантів вирішення конкретної проблеми.

Література

1. Акімова І. Соціальна відповідальність українського бізнесу: результати опитування / І. Акімова, А. Марцінків, О. Осінкіна. – К.: КІТ, 2005. – 55 с.
2. Бегма Ю.К. Якісне дослідження методів впровадження соціальної відповідальності бізнесу в Україні / Ю.К. Бегма, О. Ю. Вінніков, О. І. Редько. – К.: Факт, 2006. – 130 с.
3. Буч О.В. Процесний підхід к управленію организацией: к вопросу о взаимодействии процессов / О.В. Буч // Вестник Мурманского гос. техн. ун-та. – 2006. – Т. 9, № 4. – С. 580–585.
4. Вітлінський В.В. Моделювання економіки / В.В. Вітлінський. – К.: КНЕУ, 2003. – 408 с.
5. Економічна енциклопедія. У 3-х томах. Т.2 / С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Академія, 2001. – 848 с.
6. Карпенко Н.М. Механізм управління конкурентоспроможністю підприємств / Н.М. Карпенко // Держава та регіони, 2007. – № 1. – С. 137–139.
7. Колпаков В.М. Теория и практика принятия управленческих решений / В.М. Колпаков. – К.: МАУП, 2004. – 504 с.
8. Корпоративна соціальна відповідальність в Україні: експертна думка / заг. ред. О. Лазаренко. – К.: Стило, 2007. – 152 с.
9. Ламбен Жан-Жак Стратегический маркетинг. Европейская перспектива / Жан-Жак Ламбен; пер. с франц. – СПб.: Наука, 1996. – 589 с.
10. Нейкова Л.І. Механізм управління підприємством / Л.І. Нейкова // Фінанси України. – 2003. – № 6. – С. 139–141.
11. Отенко І.П. Управління конкурентними перевагами підприємства. Наукове видання / І.П. Отенко, Є.О. Полтавська. – Харків: вид. ХНЕУ, 2005. – 212 с.
12. Тимошук М. Індикативне планування: зарубіжний досвід та перспективи застосування в Україні / М. Тимошук // Регіональна економіка. – 2005. – №3. – С. 230–236.
13. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Маркетинг, 2002. – 892 с.

УДК 338.24

В.В. ЛИПОВ

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

ВИЗНАЧЕННЯ МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ЧИННИК ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ КОМПЛЕМЕНТАРНОСТІ

У роботі на засадах комплементарного підходу, що передбачає розгляд системи інститутів як єдиної цілісної структури, елементи якої мають підпорядкований характер, розглянуто інституціональну систему, на прикладі порівняльного аналізу інноваційних блоків інституціональних систем основних СЕМ країн світу

показано взаємозалежність між їх окремими елементами, можливість як ізоморфної так і поліізоморфної комплементарності в межах єдиної інституціональної системи, визначені проблеми та перспективи формування інноваційної системи України.

On the principles of the complementary approach the author of the article considers the institutional system, based on a system of institutes as a united integral structure, elements of which have a subordinate character. By the example of comparative analysis of innovative blocks of SEM countries the author showed the interdependence between their separate elements and possibility of iso- and poliisomorphic complementarity within the limits of the integrated institutional system and discussed the trends of forming the innovative system of Ukraine.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Уже в середині 90-х років минулого століття, після публікації статті П. Девіда “Клію та економічна теорія QWERTY” [1], економісти звертають увагу на обумовленість, “залежність від шляху розвитку”, перш за все зумовленість еволюції інститутів попередніми соціальними практиками. Своє логічне продовження концепція QWERTY-ефектів отримує через десять років, після провалу спроб прискореними методами, із застосуванням “шокової терапії”, перебудувати на ліберальних засадах пострадянські економіки. Вчені, серед перших варто назвати М. Аокі [2], акцентують увагу на взаємозалежності, зумовленості, доповнюваності інститутів, що формують інституціональну систему. Отримує розвиток концепція інституціональної комплементарності. Взаємодія інститутів або посилює ефект їх дії (позитивна комплементарність), або навпаки – послаблює, навіть має результатом неможливість їх одночасного існування в єдиній системі (негативна взаємодія). Дослідження та врахування характеру комплементарної взаємодії впроваджуваних і усталених інститутів в процесі економічних реформ в трансформаційних економіках визнається важливою складовою забезпечення успіху. А, отже, й формування інституціональної системи, спроможної забезпечити інноваційний розвиток України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вчених, що активно працюють в цьому напрямку варто відзначити Б. Амабле, М. Аокі, Р. Буайє, Р. Вітлі, Г. Джексона, В. Стріка, К. Кроча, П. Холла, М. Хопера [3, с. 33]. Проблемам комплементарності присвячено й роботи автора [3; 4]. Комплементарність розглядається перш за все як форма інституціональної взаємодії, в результаті якої сумарна ефективність інститутів змінюється (зростає або зменшується). Дещо інакше підходять до проблеми інституціональної комплементарності російські дослідники. Комплементарні інститути в концепції інституційних матриць (ІМ) С. Кирдіної доповнюють дію базисних коли ті не в змозі самостійно забезпечити успішну життєдіяльність економічної системи [5]. В концепції О. Безсонової подібні функції виконують компенсаторні інститути (державне регулювання та соціальне забезпечення або ринкова торгівля та приватне підприємництво) [6]. Як російські, так і західні вчені, що досліджують проблеми комплементарності, своєю кінцевою метою мають обґрунтування відмінностей цілісних інституціональних комплексів (ІМ або варіантів капіталізму). Західні вчені зосереджують увагу на дослідженні, перш за все, комплементарної взаємодії між різними блоками економічних інститутів. Дослідження всієї інституціональної системи суспільства розглядається швидше як завдання для майбутнього. С. Кирдіна і О. Безсонова пропонують діалектично протилежні узагальнені інституціональні моделі суспільства в яких комплементарність покликана заповнити інституціональні прогалини.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Дещо парадоксальним виглядає сам факт, що дослідники, які ставлять за мету вивчення цілого (інституціональні матриці суспільств/інституціональні варіанти моделей капіталізму) залишають за межами своєї уваги важливий момент комплементарності, на який вказує латинська етимологія цього слова. Complementum – не лише доповнення, а й довершення. Споріднені поняття (compleo, complector, complexio) уточнюють контекстуальне розуміння – наповнювати, обіймати, охоплювати, розуміти, сукупність, система, зв'язок. Отже, комплементарність можна також розуміти як певну цілісність, в якій складові виявляються підпорядкованими цілому – окремі інститути – інституціональній системі суспільства. Тож яким чином ця цілісність національних економічних систем впливає на особливості та характер інновацій (організаційні / технологічні, процесуальні / продуктові, послідовні (інкрементальні)/радикальні)?

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета роботи – на основі запропонованого підходу до комплементарності як характеристики інституціональної системи, коли окремі її складові виявляються підпорядкованими цілісності, охарактеризувати структуру інституціональної системи і на основі компаративного аналізу інституційної складової інноваційних систем провідних країн світу визначити проблеми та можливості прогнозування розвитку і цілеспрямованого формування інститутів, в максимальній мірі здатних забезпечити інноваційний розвиток України.

Виклад основного матеріалу дослідження і обґрунтування отриманих наукових результатів. Перш за все слід відмітити неоднозначний вплив інститутів на інноваційну діяльність в суспільстві. Адже за самою своєю сутністю інститути покликані забезпечити стабільність суспільства, те що порушує інновація. Традиційне суспільство розглядає інновацію швидше як загрозу собі. Лише епоха модернізації, через корекцію ціннісних орієнтацій членів суспільства відкрила широкий шлях для інновації. Отже, коли мова йде про інституційне забезпечення інноваційної діяльності ми говоримо про створення такого інституціонального середовища, яке було б максимально відкрите для змін, що забезпечують розвиток економіки, одночасно підтримуючи стабільність суспільства. Ми повертаємось до необхідності цілісного, комплементарного розгляду інституціональної системи.

На рис. 1 представлено основні елементи інституціональної системи суспільства. Господарюючі суб'єкти (суб'єкти інституціональної взаємодії (1)) на основі певних усталених норм соціальної поведінки (2) взаємодіють між собою (3). У якості таких суб'єктів можуть виступати як фізичні, так і юридичні особи, представлені у вигляді організацій, або держава, яку також можна представити у якості сукупності організацій. У відносинах з іншими суб'єктами інституціональної взаємодії організація виступає як єдина особа, внутрішні відносини в якій визначаються сукупністю певних специфічних інститутів (4). Інституціональна інфраструктура (5) покликана забезпечити можливість ефективної взаємодії між окремими суб'єктами в межах інституціональної системи. Інституціональні блоки (6) об'єднують інститути, що діють в окремих, взаємопов'язаних сферах суспільного життя (виробничі відносини, фінансова система тощо).

Рис. 1. Складові інституціональної системи

Зв'язок між окремими рівнями структури інститутів має характер ієрархічної комплементарності (дивись далі). Її вихідну основу формують цінності – суб'єктивні відношення особистості до оточуючого світу, які визначають спрямованість та інтенсивність її діяльності. На другому рівні – організаційні рутини, норми соціальної взаємодії, які діють в межах окремих організацій, починаючи від сім'ї – домогосподарства. Найбільш ефективні рутини виходять за їх межі, набувають статусу неформальних інститутів. Обряди, традиції, звичаї – продукт природної еволюції суспільних відносин. Вони, як і цінності, засвоюються здебільшого мимовільно, в процесі соціалізації особистості й відносяться на “неявного, мовчазного знання”. Формальні інститути (закони, норми, правила, інструкції) складають останній рівень інституціональної системи.

Рис. 2 ілюструє відмінність між цінностями та інститутами. Якщо перші – одностороннє відношення суб'єкта інституціональної взаємодії (СІВ) до інших СІВ, а також до духовних і матеріальних об'єктів, то інститути – взаємовідносини між СІВ. Включення цінностей в склад інституціональної системи зумовлено їх визначальним впливом на соціальне сприйняття або відмову від фіксованих в тих або інших інститутах норм соціальних відносин. Саме цінності в першу чергу зумовлюють наявність або відсутність комплементарності між окремими інститутами та їх комплексами.

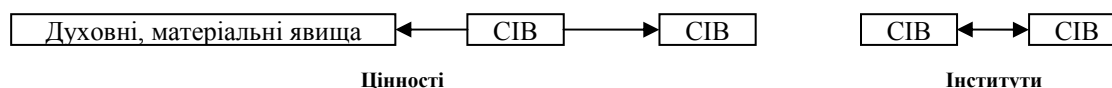

Рис. 2. Інституціональна взаємодія: цінності та інститути

Визначальний вплив цінностей на формування інституціональної системи зумовив значну увагу до їх дослідження, в тому числі на глобальному рівні. Широке визнання отримали результати компаративних досліджень національних культур господарювання таких вчених, як Г. Хофстед, Ф. Тромпенаарс, Р. Інглхарт, Ш. Шварц [7]. На рис. 3 представлено основні цінності національних культур, що виявляються безпосередньо комплементарними щодо визначення характеру та інтенсивності інноваційної активності в суспільстві. Перш за все слід виділити групи опозиційних цінностей індивідуалізм / колективізм, гармонія / майстерність, виживання / самовираз, традиційне / раціонально-правове, дистанція відносно влади, відношення до невизначеності, часові горизонти.

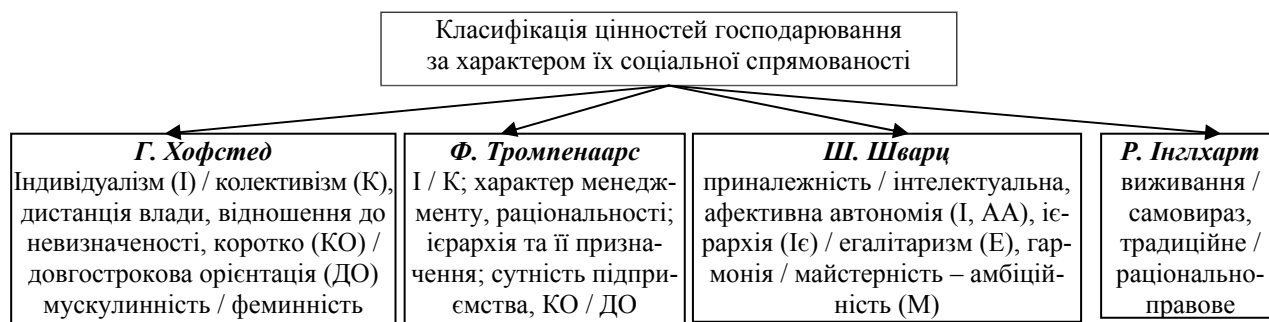

Рис. 3. Основні класифікації соціальної спрямованості господарчих цінностей в кросскультурних дослідженнях

Представлені на рис. 4 елементи інституціональної інфраструктури (ринок, різного роду ієрархічні та мережеві структури, асоціації, місцеві спільноти, державні органи) також можна класифікувати за показниками, що комплементарно впливають на характер інноваційної діяльності в суспільстві (власний інтерес / соціальні зобов'язання, вертикальний / горизонтальний розподіл влади). Характер взаємозв'язку між рівнями інституціо-

нальної системи, блоками та окремими інститутами розкривають типи інституціональної комплементарності. Їх показано на рис. 5. Інституціональне напруження відбиває ситуацію, коли ефективність інститутів внаслідок їх взаємодії падає. Додатковість передбачає зростання ефективності всіх, або частини з інститутів, що взаємодіють. Супермодулярність – такий випадок інституціональної додатковості, коли ефективність взаємодії інститутів найбільша ніж вірогідна ефективність інших комбінацій інститутів – учасників. Інституційна зв'язність характеризує відносини між інститутами.

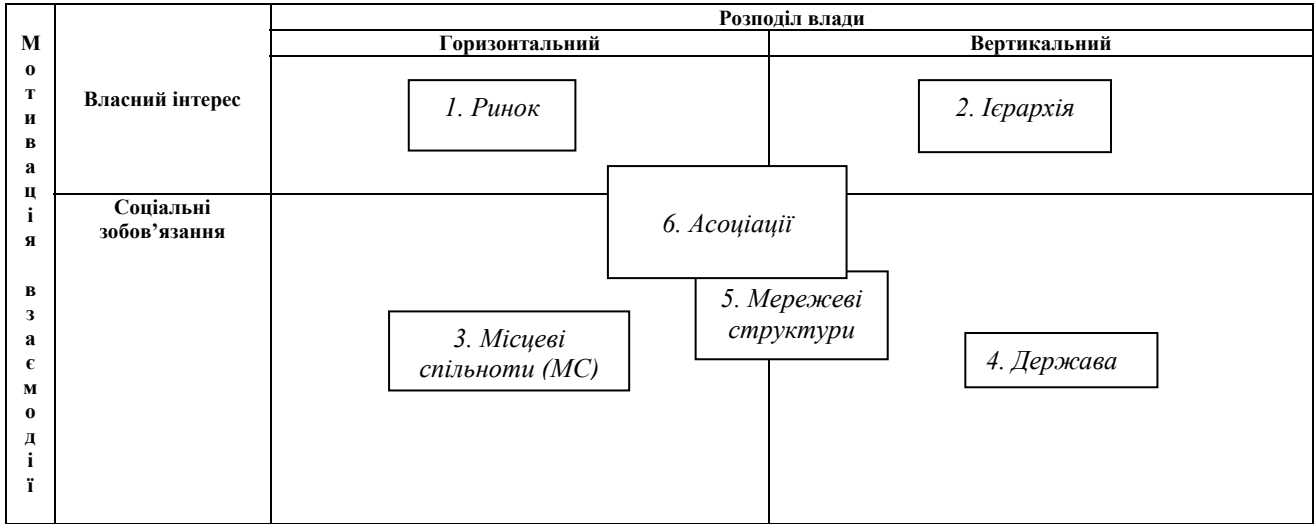

Рис. 4. Складові інституціональної інфраструктури за Р. Холлінгсворфом

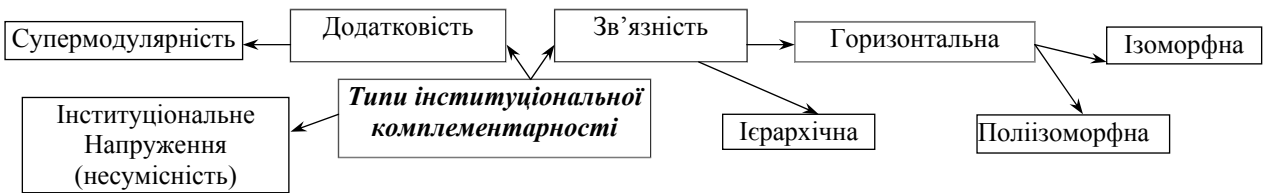

Рис. 5. Основні типи інституціональної комплементарності

Кожний з рівнів інституціональної системи (рис. 6) включає блоки інститутів, що забезпечують комплексне забезпечення виконання відповідних функцій.

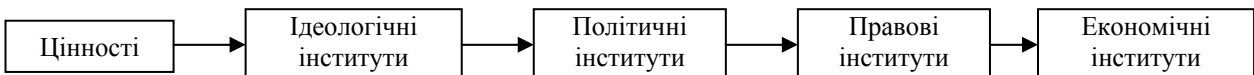

Рис. 6. Ієрархічна комплементарність інституціональної структури суспільства

Так, основними інституціональними блоками економічної системи суспільства є системи виробничих відносин, фінансова, корпоративного управління, організації виробничої діяльності, освіти і професійної кваліфікації, забезпечення інноваційної активності, соціальної підтримки населення (рис. 7). Ієрархічна комплементарність передбачає підпорядкованість інститутам більш високого рівня. Економічні інститути включені в ієрархію правові – політичні – ідеологічні інститути, що будуються згідно з базисними принципами, які задають загально визнані в суспільстві соціальні ціннісні орієнтації.

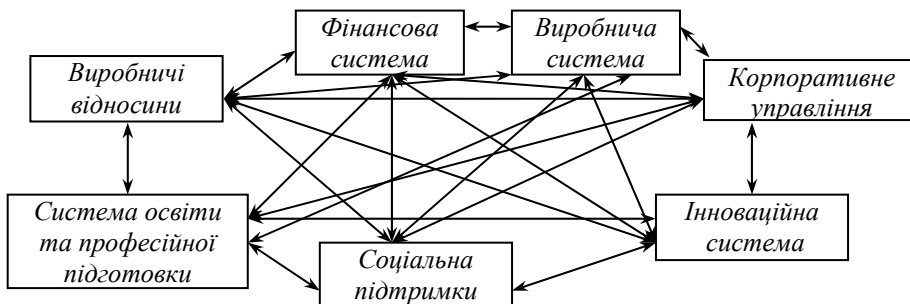

Рис. 7. Горизонтальна (ізоморфна) комплементарність основних інституціональних блоків економічної системи

Горизонтальна комплементарність передбачає рівноположеність інститутів між собою (рис. 7). Вона забезпечується існуванням певного спільного принципу, якому рівно підпорядковуються всі включені в групу інститути (інституціональний ізоморфізм).

М. Аокі звертає увагу на існування в системі японського корпоративного управління відношень напівізоморфізму. Це ситуація, коли єдиний інституціональний комплекс формується під впливом двох протилежних за своїм соціальним змістом принципів – комунітаризму та індивідуалізму [8, с. 365–385]. Така ситуація характерна не лише для японських корпорацій. В умовах глобалізації суб'єкти господарювання отримують можливість і виявляються вимушеними шукати шляхи інтеграції ефективних стратегій ведення бізнесу, навіть коли ті спираються на принципи, протилежні загально визнаним в даному суспільстві. Так було у випадку запозичення англосаксонськими країнами континентальної системи соціального захисту населення. У 90-х роках навпаки, європейські країни активно запозичували американський досвід у сфері індивідуалізації трудових відносин, професійної освіти, фінансування діяльності корпорацій. Інституціональний поліізоморфізм перетворюється в умовах сучасної економіки у важливий чинник забезпечення інноваційної активності та, в решті решт, конкурентоспроможності національної економічної системи.

Розглянуті нами складові інституціональної системи та типи комплементарного зв'язку між ними дозволяють на прикладі основних сучасних моделей соціально-економічних систем виявити закономірності комплементарного взаємозв'язку між окремими елементами інноваційних систем і на цій підставі прогнозувати напрямки розвитку відповідної системи в Україні. Акцентуємо увагу на англосаксонській соціально-економічній моделі (СЕМ) (ринковий капіталізм), далекосхідній патріархальній корпоративній СЕМ (капіталізм мезокорпорацій), європейській корпоративній СЕМ (соціал-демократичний капіталізм), яку в свою чергу розподіляють на Центрально-, Північно- та Південноєвропейську моделі.

Характерними рисами соціальної спрямованості ціннісних орієнтацій країн ринкового капіталізму, що впливають на характер інноваційної системи, і це одночасно підтверджують різні дослідження ціннісних орієнтацій є індивідуалізм, зважене відношення до невизначеності, невелика дистанція влади, короткотермінові орієнтації у часті, переважна орієнтація на майстерність, афективна автономія, потяг до самовираження. Цілком закономірним виглядає ізоморфний характер інституціональної комплементарності з акцентом на ринкові відносини між СІВ. Ідеологічні, політичні та правові інститути спираються на індивідуалізм, федералізм та загальне право. До основних елементів інституціональної інфраструктури послідовно слід віднести ринок, великі корпорації, місцеві спільноти. Виробничі відносини будуються на принципах індивідуалізму та децентралізації. Формування професійних знань і навичок – проблема робітника, кваліфікація – його особистий капітал. Оплаті підлягає не він, а результати конкретної діяльності. Ринок праці характеризується високим динамізмом, ні наймані працівники ні роботодавці виявляються незацікавленими вкладати власні ресурси в отримання специфічних знань. Основне джерело фінансування – біржа. Ключова роль в оцінці діяльності належить акціонеру – аутсайдеру. Критерій – поточна динаміка цін акцій та розмір дивідендів. В результаті менеджмент зорієнтований на короткострокові цілі. Державне та добродійне фінансування на грантовій основі фундаментальних досліджень та питань, що складають загальнонаціональний інтерес доповнюється корпоративним фінансуванням прикладних розробок. Змагальність у науковій сфері. Акцент на захисті інтелектуальної власності. В результаті – високий динамізм інновацій. Отримують розвиток технологічні, процесуальні інновації; радикальні інноваційні проекти в нових сферах, що можуть вимагати значних коштів на впровадження, підлягають відносно легкій кодифікації, здатні принести швидкий результат. Формування ринків нових продуктів. Орієнтація на міжнародне співробітництво. Статус партнера залежить від розмірів економіки.

Витоки мезокорпоративізму містяться в колективістських соціальних орієнтаціях ціннісної системи, негативному відношенні до невизначеності, вищою за помірну дистанцією влади, довгостроковими орієнтаціями у часі, афективною автономією, майстерністю. Інституціональна архітектура будується на комунітаризмі, унітаризмі та змішаному (з елементами загального цивільного та традиційного) праві. Основні елементи інституційної інфраструктури – великі корпорації, мережеві структури, держава, ринок. Інституціональна комплементарність має переважно ізоморфно-комунітаристський характер з включенням елементів індивідуалізму, засновується на принципах солідаризма та мобільності в межах мережі. Виробничі відносини мають патріархально-корпоративістський характер. Основне джерело фінансування інновацій – банк, включений в структуру мережі, отримали розвиток фінансові установи, але вони також включаються в склад відповідних мереж (кейрецу). Отже фінансування інновацій має внутрішньо мережевий характер і зорієнтоване на довгострокові проекти. Має місце певний розрив з академічною наукою. Акціонер – інсайдер. Мотивація менеджменту має довгостроковий характер. В умовах позитивного найму, аналогічних відносин в неформальній мережі СІВ виявляються зацікавленими у формуванні спеціальних знань та навичок як корпоративного (мережевого) капіталу. Формується “мовчазне, неявне, неформалізоване, слабформалізоване знання”, як власність мережі. В результаті розвиток отримують організаційні інновації засновані на координації та акумуляції знань, що носять послідовний характер, спрямовуються на удосконалення продукції, підвищення її якості. Адаптація продукту відповідно до фази його життєвого циклу з швидкою інновацією у відповідний момент. Орієнтація на іноземні ринки збуту. Запозичення технологій від імітації до її перевтілення. В інноваціях переважають сектори автомобілебудування, робототехніки, електроніки.

Об'єднана континентальна корпоративна СЕМ має як спільні риси, так і специфічні особливості, що відрізняють країни окремих регіонів. З Півночі на Південь відбувається певне зміщення акцентів в ціннісних

орієнтаціях з переважного до поміркованого індивідуалізму, від зваженого до негативного відношення до незначеності, незначної до суттєвої дистанції влади, помірної до короткочасової орієнтації. Спільним лишається егалітаризм, інтелектуальна автономія. Основу ієрархії інститутів становлять корпоративізм, федералізм, цивільне право з елементами загального, особливо відчутними на півночі. Інституціональна комплементарність має виражено поліізоморфний характер з акцентом на індивідуалізмі. Корпоративізм – інструмент його поєднання з колективізмом. Акцент в інституційній інфраструктурі зроблено на корпорації (в тому числі сімейні), мережі (особливо південь), державу, ринок, місцеві спільноти. Трудові відносини будуються на централізовано (Північ) або частково централізованому укладанні договорів з участю профспілок, підприємців і держави. У формуванні професійних знань приймають участь працівники, підприємства і держава, відповідно спеціальні знання розглядаються як суспільний капітал. Фінансування інновацій переважно через афільовані банківські структури, має довгостроковий характер. Держава підтримує суспільно важливі інноваційні проекти, фірми – комерційні. Акціонер – швидше інсайдер, менеджмент зацікавлений у довгостроковому успіху підприємства. Інновації зосереджуються переважно в сферах, що не вимагають значних фінансових ресурсів (особливо Північ) – ІТ-технології, програмування, сфера послуг, сферах, що вже отримали суттєвий розвиток. Вони мають організаційний, послідовний, інкрементальний характер, спрямовані на підвищення якості продукту. Поступова адаптація до змін ринку. Орієнтація перш за все на внутрішньорегіональне співробітництво. Залежність від особливостей і масштабів економіки країни. Переважають сектори охорони здоров'я, безпеки, космос, автомобілебудування.

Навіть узагальнений огляд демонструє комплементарність між ціннісними засадами, ключовими інститутами та особливостями інноваційних систем країн, що формують основні моделі економічного устрою сучасності. Коли ж мова йде про формування цілісної системи інноваційного розвитку, як частини єдиної інституціональної системи України, ми початково маємо справу з проблемою відсутності єдиної ціннісної підстави її формування. Витоки амбівалентності національної культури містяться в протиречному поєднанні природного середовища господарювання, яке стимулює розвиток індивідуалізму з історично привнесеними колективістськими початками культури, що містяться в православ'ї, складала основу російської, радянської культури. Спроба методами “шокової терапії” виключити з інституційної системи, що створювалась, інститути засновані на цінностях колективізму провалилась. В результаті замість цілісної інституційної системи ми отримали, використовуючи загально визнані міжнародні порівняння, “велику інституціональну салатницю” або “каструлю з інституційною вермішелью”, як на горизонтальному, так і на вертикальному рівні зв'язку між окремими інститутами. Відсутність інституціональної комплементарності між діючими інститутами можна вважати основною причиною низької ефективності функціонування економічної системи, в тому числі й підсистеми, що покликана забезпечити успіх інноваційного розвитку. Справа навіть не в амбівалентності національних цінностей, досвід європейських країн демонструє можливість створення ефективних інституціональних систем, заснованих на поліізоморфній комплементарності. Необхідні цілеспрямовані зусилля з формування взаємоузгодженого інституціонального комплексу, елементом якого повинна стати інноваційна система.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Комплементарний підхід до вивчення інституціональної складової національних систем забезпечення інноваційного розвитку дозволяє виявити взаємозалежність між характером інноваційного розвитку, ціннісними основами національної культури господарювання та інституціональними системами, що склалися в окремих країнах та їх групах. Дослідження змісту та механізмів формування вертикальної та горизонтальної комплементарності, комплементарного поліізоморфізму інституціональних систем, в тому числі і в інноваційній сфері сприятиме зростанню якості прогнозування і управління інституціональним розвитком.

Література

1. Devid P. Clio and Economics of QWERTY // American Economic Review. – 1985. – Vol. 75. – P. 332–337.
2. Aoki M. Contingent Governance of Teams: Analysis of Institutional Complementarity // International Economic Review, 1994, Vol. 35, p. 657 – 676.
3. Липов В. Социально-экономические системы и их трансформация: фактор институциональной комплементарности // Вісник інституту економіки та прогнозування НАН України. – 2009. – С. 29–33.
4. Липов В. Комплементарность институтов как фактор институциональной обусловленности экономических циклов // Матер. II междунар. науч. конф. “Инновационное развитие экономики России: ресурсное обеспечение”, МГУ, 23–24 апреля 2009. – http://www.econ.msu.ru/cmt2/lib/a/1430/file/Lipov_V_V.doc.
5. Кирдина С. Институциональные матрицы и развитие России. – Новосибирск, 2001. – 308 с.
6. Бессонова О. Раздаточная экономика России. – М.: РОССПЭН, 2006. – 144 с.
7. Липов В. Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні економічні відносини. Модуль 1. Світова система господарювання. Навч.-практ. посібник. – К.: Професіонал, 2008. – 368 с.
8. Аоки М. Фирма в Японской экономике. – СПб.: Лениздат, 1985. – 431 с.
9. Schwartz S. Culture value orientations. Nature and Implications of National Differences. – М.: SU HSE, 2008. – 62 p.